

MACİT GÖKBERK: KANT İLE HERDER'İN
TARİH ANLAYIŞLARI

(İstanbul Edebiyat Fakültesi yayınlarından, 1948)

Edebiyat Fakültesi Felsefe Doçentlerinden Doktor Macit Gökberk, tarih felsefesine ait bu kitabının Önsözünde bu mevzuun memleketimizde şimdiye kadar sistemli olarak ele alınmadığını, yalnız parçalar üzerinde durulduğunu, bununla beraber bu mevzuun Garp için bile henüz yeni olduğunu söylüyor. Diğer taraftan İstiklâl Savaşından beri inkılâp geçiren bir millet olduğumuz için bilhassa bizde tarih felsefesinin büyük bir önemi olacağını ilâve ediyor. Müellife göre kitabın esasını teşkil eden Herder ve Kant'taki tarih görüşlerinin seçilmesi de tesadüf değildir: Birisi "aydınlanma", öteki "romantik - idealist" dünya görüşünü temsil etmektedir. Tanzimattan bugüne kadar kültür hayatımızda aydınlanma ve romantizm zaman zaman yer almışlar ve birbirleriyle çarpışmışlardır. Hâsılı bugünü hazırlayan yakın fikir tarihimizi anlayabilmek için bu fikirlerin köklerine kadar gitmek, Kant ve Herder'de bu iki fikrin nasıl karşılaştıklarını görmek lâzımdır. Bütün eserde daima iki filosofu karşılaştırmakla kanak ve şahsî fikirlerine fazla yer vermeyen M. Gökberk, birinci faslın sonundaki şu cümle ile kanaatini açıklıyor: İntuitiv zekâsı yüzünden tipik bir kültür düşünürü olan Herder'in, tarih anlayışında Kant'dan daha ileri olduğunu söylemek gerekir.

P. A. SOROKİN, YÜZYILIMIZIN SOSYOLOJİ
NAZARİYELERİ

(Birinci cüzü — Çeviren: Münir Raşid Öymen, İstanbul 1947)

Şimdi Harvard'da profesör olan Sorokin'in bu eseri İngilizce, Fransızca ve Almanca olarak neşredilmiş ve birçok defalar basılmış bir eserdir. Les théories sociologiques contemporaines adıyla neşredilen Fransızcası 552 büyük sahifeden ibarettir. Eserin Almancasından bazı kısımları ilk defa 1932 de Doçent Macid Gökberk tarafından tercüme ve Mülkiye Mecmuasında neşredilmişti. Aynı

eser bazı fasıllarına ilâveler yapılmak ve bazı kısımları biraz kısaltılmak suretiyle Doçent Nurettin Ş. Kösemihal tarafından tercüme ve bu yıl içinde bir kısmı neşredilmiştir. Bu tercüme kitaplarının memleketimizde gördüğü alâkanın delilleri olsa gerektir. Sorokin'in eseri zengin bibliyografyasına ve bol malûmatına rağmen her tarafında müsavi olarak çalışılmamıştır. Bazı kısımlar lüzumundan fazla büyütülmüş, bazıları çok yüzüstü bırakılmıştır. Sosyoloji mekteplerinin tahlilinde insanı muayyen bir hedefe doğru götüren sistemli bir tenkit zihniyeti de hâkim değildir. Bazı cereyanlar hakkında yapılan tenkitler bu cereyanların ilk eserlerine bağlanmak yüzünden tarafsız olamamıştır. Meselâ La Play'nin *İçtimaî Reform* ve *Avrupa Ameleleri* adlı eserlerindeki Décalogue ahlâkı ve müfrit muhafazakârlık görüşünü, coğrafî faktör'e birinci derecede yer vermesini ele alarak bu tenkitleri bütün Science sociale mektebine yaymaya kalkmıştır. Halbuki Sorokin'in özerinde durmadığı bu cereyan için pek yakın zamanlara ait neşriyat metodun gittikçe geliştiğini ve bu müfrit muhafazakâr doktrinin prejudé'lerinden uzaklaşmış olduğunu göstermektedir.

Tercüme ve bilhassa Türkçe ifade başarılı değildir. Eserin başında memleketimizdeki sosyoloji neşriyatı hakkında verilen malûmat da çok eksiktir.

NUREDDİN TOPÇU: TOPLUMBİLİM

Üçler Basımevi, İstanbul, 1948

Vefa Lisesi Felsefe Öğretmeni ve Ahlâk Doçenti Nurettin Topçu tarafından liseler için yazılmış bir ders kitabıdır. Lise programlarına uygun olarak yazılan eserde esas itibariyle Durkheim sosyolojisinin tasnifi ve görüşünün hâkim olduğu göze çarpıyor. Kitapta sosyolojiden evvelki içtimaî doktrinlerin inkişafına uzunca bir yer ayrılmış, bu suretle sosyoloji bilgisi felsefe tarihi ve ahlâk bilgisine bir dereceye kadar bağlanmıştır. Son bahisler sosyoloji göziyle ilim, estetik ve ahlâktır. Kitabın millet nazariyelerine ait kısmında müellif milletin unsurlarını sayarken *vatan* mefhumu üzerinde bilhassa durmakta ve bu unsurlardan yalnız bir veya birkaçını ele alarak mücerret ve hayalî millet telâkkileri ileri sürenlere — haklı